

מסורת הש"ס

א) וְגַם הַעֲרוֹךְ מְדַרְשָׁא ע"ש ערך אַלָּן, ב) לַעֲלֹל ק"ג, א) טַהֲרֹת פִּי'א מ"ב, ד) מִדָּה נָא, כְּרִיתוֹת כֹּא, זכּוּס קה"ס א) וְאִתְּק' דַּמְתִּי, יַעֲבִי"ן, ו) ז"ל אוֹכְלָא, ו) עֵינִן רִשְׁיָל שֶׁהַעֲמִיק גִּלְיוֹן מִרְשִׁי" יִסָּן, ו) וְסַנְדְּרִין סג.), ט) נְמָה: כְּדֻמְכִי בִּיחֻקָּאָל כִּי'א לַת אֲחֵךְ אֶל זֹאֲרִי חֲלָי רַשְׁעִים כִּלְי' וְעִי' תּוֹסִי לַעֲלֹל לָהּ: ד"ה דס), י) וְאִין יַעֲבִי"ן, ט) ע"י ר"מ שֶׁמֶכּ שְׁמוֹסִי שְׁלַפְנִיט חֲסֵר וְאִי אִפְשָׁר לִישַׁב כֵּךְ דַּק מַעֲשִׂיַת בְּסָפְסִים תַּמְלָא מִזְוָאֵל הַכֹּל עַל כֵּנוֹן,

תורה אור השלם

- וְאִרְבֵּה אֲתָם טַפְלֵי שְׁקָר רַפְאִי אֶלְל בְּלִבְכֶּם: אויב יב' ד' וְכִי יִתֵּן מִים עַל יַדְעַ וְנָפֵל מִבְּרִיתָם עָלָיו טִמָּא דְהוּא לְכֶם: וְקִיָּא יֵא לַח
- וְכִי יִתֵּן מִים עַל יַדְעַ וְנָפֵל מִבְּרִיתָם עָלָיו טִמָּא דְהוּא לְכֶם: וְקִיָּא יֵא לַח

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה מִיטְמָאִין וְכִי מִן הַשָּׂרָא אִפִּי' הֵן נַעֲשִׂין יד: א) תּוֹסִי ד"ה וְהוּא שְׁכֵנוֹ וְכִי אֶלֶל בְּבִי אִיסוּר מִשּׁוֹם דְּבַטְלִיָּה לָא: א) ד"ה וְכִי יִתֵּן וְכִי מִיטַ דְר"ל הֵלֵא עוֹר וַעֲסִס:

הגהות מהר"ב רנשבורג

רש"י ד"ה וְעֵשֶׂה וְכִי וְאִין נַעֲשֶׂה אֵךְ הַטּוֹמָאָה לְטַמֵּא אִדָּם וְכִי כִלְי':

מוסף רש"י

האלל המכונס. הנאסף במקום אחד דהואיל ואשחיה שכנשו לא בטיל וחשיב כבשר נבלה ומיבי עניו אס נגע בו ונכנס למקדש או אכל קדש (דעיר קח:). מה דרביס שאין סופין לטמא טומאה חמורה. כגון אדם ובעדים, צריבין הכשר. דבר המכשין לקבל טומאה, כגון מתיט מים ומגע שרן אף כל כו'. כגון שאר אוכלין (ובבבס קה:). ואבינא צריכה הכשר. לא שס הכשר יודעת טומאה, לא הכשר מים ולא הכשר שרן, אלא מאלה בלא שס נגיעה (נדח ג:).

מרטקא. גיד השדרה והאזר והוא רחב ולבן וקשה מאד וקורין אותו יבי"זל: **בשר שפלטו סכין**. כשמפשיטין את הבהמה פעמים שהסכין פולט מן הבשר אכל העור ולא חשיב. ולקמיה פריך היכי דמי דלצרופי מנרף ובפשי נפשיה אין מקבל טומאה: **ואולם אסם טופלי שקר**. איזב אמר לחזיריו מחברי דברי שקר אתם ודבר שאין בו רפואה אסם אומרין לרפואתי. ומרטקא משנפסק אין לו רפואה להחזר עוד: **בשר שפלטו סכין צר רפואה הוא**. המדלדל בשר מן החי פעמים שקושרין אותו במקומו והוא נדבק ומעלה ארוכה: **המכונס**. הנאסף יחד טיפה: **חייבין עליו**. משום נבלה בין שאוכלו בין שנוגע בו ונכנס למקדש ופליג אמתניה: דקמיי אכל לא טומאת נבלות:

והוא שכנסו. לחשביה וגלי דעמיה דלא בטליה מעיקרא מֵאֶחָל מתכנס מאליו או ע"י תינוקות שלא במתכוין לא פליג ר' יהודה לדיהוי נבלה: **בשלמא למ"ה**. אלא היינו בשר שפלטו סכין היינו דמחייב דאיכא למימר כיון דכנסו אחשיה והדר למילתיה וגלי דעמיה דלא בטליה מעיקרא: **באלל דר' יהודה לא פליג**. דודאי רבי יהודה אבשר שפלטו סכין קאי ורבי יוחנן נמי מודי דבשר שפלטו סכין איקרי אכל ובמרטקא הוא דפליגי ולת"ק ר' יוחנן אמר מרטקא נמי מקרי אלא כדאשכחן בקרא ואלל דמתני' דקאמר מנטרף בכולהו אלא קאמר דמנטרפי ובאפי נפשייהו לא מטמו ואתא רבי יהודה למימר באלל מרטקא מודינא דלא הוי בשר באפי נפשיה לענין נבלות אכל יאבשר שפלטו סכין אס חזר וכינסו גלי אדעמיה דלא בטליה וחייבין עליו משום נבלה: **אכל מרטקא לא מנטרף**. דען בעלמא הוא: **אי דחשיב עליה**. אפילו חבר הכי: **באנפי נפשיה**. נמי ליטמא טומאת אוכלין דקיי"ל דמחשבה ושויה אולכל כל מידי דמזי למיכליה ואע"ג דלא אורחיה כדאמרינן בפרק בהמה המקשה(לעיל דף עו:). עור ששלקו ושלש שחישב עליה מטמא טומאת אוכלין ונהי דמו לא הדר הוי בשר לענין טומאת נבלות דה נעשה עור בבטוילו הראשון אכל ו לאוכלו מיהא הוי לטמא טומאת אוכלין אס נגע

בשרך דלא גרע מעור ששלקו: ו מִקְאָמו חישב עליו. ולא פ"י איזה קצת הלכך כבינה מיניה לא מקבל טומאה דהא לא חישב על כולו אכל כי מנטרף כהדי שאר אוכלין מנטרף ההוא קצת מחשבה דאית ביה לאשלומי שיעורא: **פלטו חיה**. נשכה כלב ודלדל מן הבשר ללד העור ואח"כ שחטה והפליט גם הסכין עוד ואין ידוע אי זה מהן פלטה חיה ואיזה סכין וההוא דפלטמו חיה לא בטיל מסתמא וההוא דסכין בטליה מדעת וכולה דבלא חשיב עליה הלכך כי הוי כהדי שאר אוכלין מנטרף ההוא קצת דחיה כהדיהוי ולטומאת נבלות לא ואע"ג דפלטמו חיה דמתניתין רבי עקיבא היא דאמר העור מבטלו מטומאת נבלות ואפילו פלטמו חיה לקמן (דף קצב:). **סנ הסס**. במסכת טהרות (פ"א מ"ב) בסדר טהרות גבי נבלת עוף טהור: **הטרטוס**. ב"ק בלע"ז: **מיטמאין**. אס קבל העוף טומאה מן השרץ (א) אלו נעשין יד להכניס ולהזיזא טומאת. עוף אין לו טומאת מגע משום נבלה אח"כ קבלה מאחרים שהרי אין לך אלא האמור בה טומאת אכילה לטמא צבית הבליעה: **ומנטרפין**. לכבינה: **סחתון של עליון**. קליפת רצועה דקה יש בתוך הפה דבוקה לחרטוס צעליון לארכו: **צפרנים**. היכא הוו אוכל: **מקום המונעל בשר**. שרשי הצפרנים: **השוחט במהם טמא לעוצד כוכבים**. הא פרישית לה (לעיל קח:). דכיון דדכוותה בשחיטת ישראל בטהורה משיא לה אוכלא בעודה מפרכסת ולישראל שריא דהא בשחיטה תליא וילאו מילתא השתא נמי הואיל וישראל שחטה שחיטה מעלילא אע"ג דבטמאה לא שייכא שחיטה ולעוצד כוכבים לא משתרי עד שתמות דאבר מן החי הוא לגביה אפ"ה מהניא מחשבת ישראליו להאכילה לעוצד כוכבים לשויא אוכלא בעודה מפרכסת וכ"ש טהורה שאוכל היתר גמור הוא בעודה מפרכסת והא דאמרינן(י) אסור לאכול מזהמה קודם שתלא נפשה מדרבנן הוא וכן עוצד כוכבים בטהורה תניא נמי לקמן [ע"ז] דהואיל וטהורה היא ואשכחן היתר בטהורה יומפרכסת ששחטה ישראל השתא נמי כי שחטה עוצד כוכבים היא אוכל לטמא טומאת אוכלין מן השרץ שאס תחזור ומגע באוכלין אחרים קודם שתמות ותעשה נבלה תטמא! אכל ישראל בטהורה אין צריכה כוכבים ועוצד כוכבים בטהורה לא מהניא לה מחשבה בעודה מפרכסת דלא אשכחן היתר בדכוותה: **שוניס**. יש תנאים ששונים שישראל צריך מחשבה להאכילה לעוצד כוכבים ואי לא חישב לא היא אוכל עד שתמות וכן עוצד כוכבים בטהורה: **והגש**. ממקום אחר הכשר מים דדס שחיטה דילה לא מכשר לה דלא איקרי משקה אלא דס חללים כדאמרינן בהשוחט (לעיל דף לה:). ומיהו דס שחיטה הוגנת מכשיר דאיתקש למיס דכתיב [דברים יז] על הארץ תשפכו כמים כדאמרינן בהשוחט (סא) אכל דעוצד כוכבים לאו דס חללים הוא ולא דס שחיטה הוא והוי כדס מגפמו וכדס המת דחלל לא מיקרי אלא על ידי גיסטרט ומזואר כדאמרינן בסוטה (דף טו) לתת אותה על זוארי חלל רשע: **הרי סופה לטמא טומאה חמורה**. אדם וכלים צביות ואפילו במשא כשתמות: **זרעים**. אינן נעשין אב הטומאה עולמית ואפילו נגעו במת שהוא אבי אבות ואינן נעשין אב או לטמא אדם וכלים דמיהיבא נפקא דנוגע במת מטמא אדם מהאי קרא דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת באותו טמא תטמא עד הערב וכי כתיב האי קרא בדבר שיש לו טהרה בזהא וצטבילה כתיב דכתיב לעיל מיניה והזה הטהור על הטמא וגו' ובההוא טמא קאי והנפש הנוגעת יאלו אוכלין ומשקין וכלי חרס הואיל ואין להם טהרה במקוה אין נעשין אב הטומאה: **נבלם עוף טהור צריכה מחשבה**. לקבל טומאת אוכלים מן השרץ שאס לא חישב עליה לאוכלה אינה מקבלת טומאה ואם חזרה ונגעה באוכלים לא נטמאו: **ואינה צריכה הכרה**. משנה היא במסכת טהרות (פ"א מ"ב) שלשה עשר דברים נאמרו בעוף טהור וזו אחת מהן:

העור והרוטב פרק תשיעי חולין

קבא.

והדר מייתי [כה] אַעֲרֹלָה פרי פרי מבבורים. וא"ת דצפ"ל כל שעה (פסחים כד:) פשיט מהך משנה דכל איסורים שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן והכא קאמר משום דגמר לה מזכורים (ו) וי"ל דרצוי דהכא צריכי דלא נימא זיעה בעלמא הוא: **מרטקא**. פי' ר"ח בשר מת וכן נראה לר"ת ולא כפי'

הקונטרס שפי' גידי הזואר מדאמרינן פרק כל הפסולים (זכוס דף לה.) פגל באלל נתפגלה מוראה פגל במוראה לא נתפגלה אלל ובעוף אין גידי זואר קשין ומוראה לא שייך אלא בעוף ולמאן דמפרש בשר שפלטו סכין לא קשה ליה מהתם דהא אמרי' בסמוך דלכ"ע מרטקא נמי הוי אלל: **ר' יהודה אומר** חייבים ע"יו. הא דלא קאמר מטמא טומאת נבלות דלא תימא מדרבנן להכי קאמר חייבין עליו:

והוא שכנסו. תימא מה שייכא מחשבה לאיסור דגבי טומאה שייך לחלק דאי מבטל ליה ען בעלמא הוא אכל (ו) משום דבטליה לא משתרי באכילה לכך נראה דחייבין עליו לא מיירי לענין אכילה דלא צריך כנסו אלא לענין אס נכנס למקדש כמו שפי' בקונטרס בלשון אחר והא דלא נקט טמא דלא תימא מדרבנן כדפי' וכן נראה דאי לאכילה הא כיון דאכלו אין לך כינוס גדול מזה: **ורבי יוחנן אמר** יא אף מרטקא מצטרף. ולאו ככה"ג דהוי שומר דא"כ מ"ט דר"ל (ו) יט עור ועצם מנטרפים משום שומר וצירוף שומר מקראי דרשין לעיל (דף קיח.) אלא מיירי כגון שיש בשראס כוית בשר דאע"ג דלא הוי שומר מנטרף דראוי הוא שיאכל אגב בשר וריש לקיש סבר דלא מנטרף דאין ראוי לאכילה דען בעלמא הוא: **ה"ג במשנה** בטהרות החרטום והצפרנים **מטמאין בו**. ולא גרסינן בה קרנים וקרנים דמפרש בה רב פפא בסמוך אמתני' דהכא קאי:

והאיל

יובל שסופו לממא טומאה חמורה לא בעי הכשר דתני דבי רבי ישמעאל ²וכי יותן מים על זרע מה יזרעים שאין סופן לממא טומאה חמורה צריבין הכשר אף כל שאין סופו לממא טומאה חמורה צריך הכשר ותניא א"ר יוסי מפני מה אמרו נבלת עוף טהור צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר מפני שסופה

אכל וכן פ"י איזה קצת הלכך כבינה מיניה לא מקבל טומאה דהא לא חישב על כולו אכל כי מנטרף כהדי שאר אוכלין מנטרף ההוא קצת מחשבה דאית ביה לאשלומי שיעורא: **פלטו חיה**. נשכה כלב ודלדל מן הבשר ללד העור ואח"כ שחטה והפליט גם הסכין עוד ואין ידוע אי זה מהן פלטה חיה ואיזה סכין וההוא דפלטמו חיה לא בטיל מסתמא וההוא דסכין בטליה מדעת וכולה דבלא חשיב עליה הלכך כי הוי כהדי שאר אוכלין מנטרף ההוא קצת דחיה כהדיהוי ולטומאת נבלות לא ואע"ג דפלטמו חיה דמתניתין רבי עקיבא היא דאמר העור מבטלו מטומאת נבלות ואפילו פלטמו חיה לקמן (דף קצב:). **סנ הסס**. במסכת טהרות (פ"א מ"ב) בסדר טהרות גבי נבלת עוף טהור: **הטרטוס**. ב"ק בלע"ז: **מיטמאין**. אס קבל העוף טומאה מן השרץ (א) אלו נעשין יד להכניס ולהזיזא טומאת. עוף אין לו טומאת מגע משום נבלה אח"כ קבלה מאחרים שהרי אין לך אלא האמור בה טומאת אכילה לטמא צבית הבליעה: **ומנטרפין**. לכבינה: **סחתון של עליון**. קליפת רצועה דקה יש בתוך הפה דבוקה לחרטוס צעליון לארכו: **צפרנים**. היכא הוו אוכל: **מקום המונעל בשר**. שרשי הצפרנים: **השוחט במהם טמא לעוצד כוכבים**. הא פרישית לה (לעיל קח:). דכיון דדכוותה בשחיטת ישראל בטהורה משיא לה אוכלא בעודה מפרכסת ולישראל שריא דהא בשחיטה תליא וילאו מילתא השתא נמי הואיל וישראל שחטה שחיטה מעלילא אע"ג דבטמאה לא שייכא שחיטה ולעוצד כוכבים לא משתרי עד שתמות דאבר מן החי הוא לגביה אפ"ה מהניא מחשבת ישראליו להאכילה לעוצד כוכבים לשויא אוכלא בעודה מפרכסת וכ"ש טהורה שאוכל היתר גמור הוא בעודה מפרכסת והא דאמרינן(י) אסור לאכול מזהמה קודם שתלא נפשה מדרבנן הוא וכן עוצד כוכבים בטהורה תניא נמי לקמן [ע"ז] דהואיל וטהורה היא ואשכחן היתר בטהורה יומפרכסת ששחטה ישראל השתא נמי כי שחטה עוצד כוכבים היא אוכל לטמא טומאת אוכלין מן השרץ שאס תחזור ומגע באוכלין אחרים קודם שתמות ותעשה נבלה תטמא! אכל ישראל בטהורה אין צריכה כוכבים ועוצד כוכבים בטהורה לא מהניא לה מחשבה בעודה מפרכסת דלא אשכחן היתר בדכוותה: **שוניס**. יש תנאים ששונים שישראל צריך מחשבה להאכילה לעוצד כוכבים ואי לא חישב לא היא אוכל עד שתמות וכן עוצד כוכבים בטהורה: **והגש**. ממקום אחר הכשר מים דדס שחיטה דילה לא מכשר לה דלא איקרי משקה אלא דס חללים כדאמרינן בהשוחט (לעיל דף לה:). ומיהו דס שחיטה הוגנת מכשיר דאיתקש למיס דכתיב [דברים יז] על הארץ תשפכו כמים כדאמרינן בהשוחט (סא) אכל דעוצד כוכבים לאו דס חללים הוא ולא דס שחיטה הוא והוי כדס מגפמו וכדס המת דחלל לא מיקרי אלא על ידי גיסטרט ומזואר כדאמרינן בסוטה (דף טו) לתת אותה על זוארי חלל רשע: **הרי סופה לטמא טומאה חמורה**. אדם וכלים צביות ואפילו במשא כשתמות: **זרעים**. אינן נעשין אב הטומאה עולמית ואפילו נגעו במת שהוא אבי אבי אבות ואינן נעשין אב או לטמא אדם וכלים דמיהיבא נפקא דנוגע במת מטמא אדם מהאי קרא דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת באותו טמא תטמא עד הערב וכי כתיב האי קרא בדבר שיש לו טהרה בזהא וצטבילה כתיב דכתיב לעיל מיניה והזה הטהור על הטמא וגו' ובההוא טמא קאי והנפש הנוגעת יאלו אוכלין ומשקין וכלי חרס הואיל ואין להם טהרה במקוה אין נעשין אב הטומאה: **נבלם עוף טהור צריכה מחשבה**. לקבל טומאת אוכלים מן השרץ שאס לא חישב עליה לאוכלה אינה מקבלת טומאה ואם חזרה ונגעה באוכלים לא נטמאו: **ואינה צריכה הכרה**. משנה היא במסכת טהרות (פ"א מ"ב) שלשה עשר דברים נאמרו בעוף טהור וזו אחת מהן:

ססופה

עין משפט נר מצוה

לא א מיי פ"ג מהל' טומאת אוכלין הל' ג:

לב ב ג מיי פ"ד שס הל' ד ופ"א מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ח: לב ד מיי פ"ג מהלכות טומאת אוכלין הל' ג ופ"ג מהלכות אבות הטומאה הלכה ט: לד ד מיי פ"ג מהלכות טומאת אוכלין הל' ג: טו"א הל' ד: לד ז מיי שס הלכה ג:

זעיר רש"י

יבב"ל ויני"ל. גיד הצואר של חיות. ביי"ק. חרטום.

שיטה מקובצת

אל והכשר במקום אחר: א) המכונס הנאסף יחד הס"ד וחיבתו יפה נמחק: א) והוא שכנסו דאחשביה וכו' אבל נכנסו מאליו כגון ע"י תינוקות. וי"ב ג"א בס"י כגון שלא במחברין או ע"י תינוקות וכו': ד) דבשר שפלטו סכין נמי איקרי אלל: א) לענין נבלות אבל באלל שפלטו סכין: א) דקיי"ל דמחשבה משויא אוכלא: א) דהא בשחיטה תליא מלתא השתא נמי: א) אפ"ה מהניא מחשבת ישראל שחישב להאכילה לנכרי לשווייה אוכלא: א) במפרכסת כי שחטה ישראל השתא נמי: א) נבלה תטמא הס"ד ומה"ד שונים יש כו' בטהורה אבל ישראל בטהורה אין צריכה מחשבה כו' דלא אשכחן היתר בדכוותה הס"ד ומה"ד והכשר: יא) ור' יוחנן אמר מרטקא נמי מנטרף: יט) מ"ט דר"ל הא עור ועצם: